

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексеев С.С. Теория права / С.С. Алексеев // – 2-е изд. – М., 2005. – С. 218–223.
2. Малько А.В. Проблемы правовых средств. Проблемы теории государства и права / А.В. Малько // – М., 2009. – 321 с.
3. Овсянко Д.М. Административное право / Д.М. Овсянко // – М. : Юрист, 2015. – 15 с.
4. Халфина Р.О. Право как средство социального управления / Р.О. Халфина // – М., 2008. – С. 168–174.

УДК 342.97:352(477)

**ЩОДО СПІВВІДНОШЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИМУСУ**

**IN RELATION TO CORRELATION OF ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY
AND ADMINISTRATIVE COMPULSION**

Дембіцька С.Л.,

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»*

У статті досліджується питання інституту адміністративної відповідальності, правові норми, що регулюють відповідальність за адміністративні правопорушення. Використання адміністративної відповідальності щодо осіб, які вчинили адміністративне правопорушення. Розглядаються питання необхідності застосування адміністративного примусу.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративний примус, адміністративне правопорушення.

В статье исследуется вопрос института административной ответственности, правовые нормы, которые регулируют ответственность за административные правонарушения. Использование административной ответственности относительно лиц, которые совершили административное правонарушение. Рассматриваются вопросы необходимости применения административного принуждения.

Ключевые слова: административная ответственность, административное принуждение, административное правонарушение.

The question of institute of administrative responsibility, legal norms which regulate responsibility for administrative offences, is probed in article. The use of administrative responsibility is in relation to persons which accomplished administrative offence. The questions of necessity of application of administrative compulsion are examined.

Key words: administrative responsibility, administrative compulsion, administrative offence.

Актуальність теми. Стан законодавства України про адміністративну відповідальність, процесуальних норм, які встановлюють порядок притягнення винної особи до відповідальності, на жаль, суперечливий і недосконалий. На сучасному етапі розвитку нашого суспільства метою адміністративно-правового регулювання є встановлення і регламентація таких взаємовідносин громадян, якими кожній людині має бути гарантовано реальне дотримання і охорона належних їй прав і свобод у сфері виконавчої влади, ефективний захист цих прав і свобод у випадках їх порушення.

Актуальними на сьогодні є проблема застосування такого методу управлінської діяльності, як адміністративний примус, дослідження та використання у рамках державного механізму спеціальних прийомів та методів шляхом застосування адміністративного примусу.

За минулі роки роль адміністративної відповідальності в боротьбі з правопорушеннями постійно підвищувалась, а з другої половини 80-х років минулого сторіччя ця тенденція почала проявлятися ще більш активно. Адміністративну відповідальність

здавна досліджували в різних аспектах учені-адміністративісти, зокрема: А.П. Альохін, Д.М. Бахрах, І.І. Веремеєнко, І.О. Галаган, С.Т. Гончарук, Є.В.Додін, Ю.М. Козлов, Л.В. Коваль, В.К. Колпаков, Р.С. Павловський, О.М. Якуба, та ін.

Мета роботи полягає у з'ясуванні поняття «адміністративний примус», який значно ширший, ніж поняття «адміністративна відповідальність», таким чином, адміністративна відповідальність є частиною адміністративного примусу. Використання державою необхідних методів управління, порядку застосування адміністративного примусу, як впливу державних органів на порушників у разі невиконання встановлених правил поведінки у суспільстві.

Виклад основних положень. Адміністративна відповідальність є важливим інструментом державного управління, і майже неможливо виділити сферу, де б вона не застосовувалася. Проте існує багато проблем, які потребують свого якнайскорішого вирішення. До таких можна віднести проблему реального забезпечення прав осіб, які притягуються до адміністративної відповідальності, проблеми ефективності заходів адміністративної відповідальності

та забезпечення виконання адміністративних стягнень і багато інших. Інститут адміністративної відповідальності на сьогодні зостався поза увагою законодавця з точки зору його реформування відповідно до потреб сучасності, коли гостро постало питання управління суспільними справами з урахуванням вимог верховенства права [1, с. 140].

Сучасна наука адміністративного права повинна розробити основні теоретичні положення гарантій законності притягнення громадян до адміністративної відповідальності, які повинні знайти своє подальше закріплення в законодавстві України про адміністративні правопорушення. Дотримання законності під час притягнення громадян до адміністративної відповідальності, яке повинно бути обов'язковим для всіх суб'єктів адміністративного провадження і єдиним з основних умов реалізації адміністративної відповідальності. Держава повинна передбачати основні умови і способи, які повинні бути визначені у законодавстві про адміністративні правопорушення для забезпечення законності під час притягнення громадян до адміністративної відповідальності та недопущення порушень прав та свобод громадян [2, с. 171].

Адміністративна відповідальність є самостійним інститутом адміністративного права, потреба в застосуванні засобів якої виникає у разі порушення законодавчо закріпленого і законодавчо захищеного права, реалізація якого відбувається не тільки у рамках владно-управлінських, а також у межах інших суспільних відносин. У науці адміністративного права визначають, що відносини адміністративної відповідальності характеризуються тим, що: 1) для їх виникнення необхідне виявлення факту скоєння адміністративного проступку (правопорушення); 2) вони мають окрему нормативну (законодавчу) базу своєї регламентації; 3) порушення справи про скоєння адміністративного проступку може відбуватися за наявності складу адміністративного проступку, після факту його виявлення з боку відповідної владної посадової особи або за повідомленням про це звичайним громадянином; 4) скоєння адміністративного проступку з боку правомочного органу (посадової особи) до винного (винних) застосовуються адміністративні стягнення, передбачені законом [3, с. 206].

Сьогодні адміністративна відповідальність, без сумніву, є найпоширенішим видом юридичної відповідальності в правовій системі України і одним із самих дієвих правових інструментів у боротьбі з наймасовішими протиправними діяннями, якими є адміністративні проступки.

Таким чином, у більшості наявних дефініцій поняття адміністративної відповідальності пов'язується із застосуванням адміністративних стягнень до осіб, що вчинили адміністративні проступки. Адміністративний проступок і адміністративне стягнення – дві основні відправні правові категорії для визначення адміністративної відповідальності. Це її наріжні камені, «несучі конструкції». Фактичною підставою для настання адміністративної відповідальності сьогодні є лише вчинення особою адміністративного проступку як особливого виду правопорушення, від-

повідальність за яке, як правило, передбачає Кодекс про адміністративні проступки [4, с. 68–69].

Адміністративна відповідальність відіграє важливу роль у забезпеченні правопорядку в суспільно-житті серед інших видів відповідальності. Важливе значення адміністративної відповідальності пояснюється, насамперед, тим, що адміністративні правопорушення є одними з найпоширеніших з усіх видів правопорушень. І хоча суспільна небезпека (шкідливість) кожного окремого адміністративного правопорушення є невеликою, але загальна сумарна кількість адміністративних правопорушень становить значну загрозу для держав і суспільства та потребує адекватного реагування [5, с.21].

В юридичній літературі існують різні, іноді суттєво відмінні один від одного підходи щодо визначення поняття адміністративної відповідальності. У найзагальнішому вигляді під адміністративною відповідальністю розуміють накладення на правопорушення загальнообов'язкових правил, які діють у державному управлінні, адміністративних стягнень, що спричиняють для цих осіб обтяжливі наслідки матеріального чи морального характеру [6, с. 170]. Деякі вчені-адміністративісти розуміють адміністративну відповідальність, як систему суспільних відносин, що забезпечує виконання адміністративно-правового обов'язку правопорушників відповідати за своє протиправне і винне діяння, котре реалізується шляхом застосування державного примусу [7, с. 107].

Так, В. Котюк визначає адміністративну відповідальність, як захід державного примусу, який проявляється у позбавленні певних соціальних благ правопорушника за адміністративний проступок [8, с. 14].

На наш погляд, цікавим видається визначення адміністративної відповідальності, запропоноване Т.О. Коломоєць, а саме: «Адміністративна відповідальність – це різновид правової відповідальності, специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (передусім, адміністративних проступків), згідно з якою особи, що скоїли ці правопорушення, повинні дати відповідь перед повноважним державним органом за свої неправомірні дії і понести за це адміністративні стягнення в установлених законом формах і порядку» [9, с. 133–134].

Адміністративною відповідальністю є накладення на порушників загальнообов'язкових правил, які діють у державному управлінні та інших сферах, адміністративних стягнень, які тягнуть для цих осіб обтяжуючі наслідки матеріального або морального характеру [10, с. 177]. Не потрібно ототожнювати адміністративний примус та адміністративну відповідальність, що іноді простежується в працях деяких адміністративістів. Остання – це різновид юридичної відповідальності, відносини, які виникають між органами виконавчої влади й фізичними та юридичними особами з приводу вчинення ними передбачених законодавством протиправних діянь, і які полягають у застосуванні до винних осіб відповідних стягнень [11, с. 34]. Інакше кажучи, можна вважати, що «адміністративна відповідальність» – це поняття,

за змістом значно ширше адміністративного примусу. До того ж, адміністративні стягнення, як її прояв, є лише одним із складників адміністративного примусу.

Д.Н. Бахрах вказує на те, що адміністративній відповідальності притаманні всі ознаки юридичної відповідальності: регулюється нормами права, виявляється в офіційному осудженні за правопорушення особи та застосуванні до нього у процесуальній формі санкцій правових норм уповноваженими на те суб'єктами влади [12, с. 517]. Правові норми, що регулюють відповідальність за адміністративні правопорушення (проступки), визначають, як інститут адміністративної відповідальності, який, своєю чергою, розглядається, як складова частина адміністративного права, а правові відносини, що виникають у сфері відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, автоматично сприймаються, як складова частина предмета адміністративного права [13, с. 21].

Отже, головна відмінність «старого», ще можна сказати радянського інституту адміністративної відповідальності, від оновленого українського інституту полягає у підвищеному рівні гарантування та захисту прав, свобод та законних інтересів осіб, які притягуються до даного виду юридичної відповідальності.

Найпоширенішою серед учених-адміністративістів є концепція «санкційної» відповідальності. О.М. Якуба визначає це поняття, як відповідальність громадян і посадових осіб перед органами державного управління, а у випадках, визначених законом, – перед судом (судьями), а також перед громадськими організаціями за винне порушення загальнообов'язкових адміністративно-правових норм, що виражається у застосуванні до порушення встановлених адміністративних санкцій. З іншого боку, адміністративна відповідальність є складовою частиною адміністративного примусу і їй властиві всі його якості (здійснення у рамках позаслужбового підпорядкування) [14, с. 19].

Адміністративна відповідальність – це вид юридичної відповідальності у вигляді специфічної форми реагування держави на адміністративне правопорушення, що полягає в застосуванні уповноваженими органами державної влади або їх посадовими особами адміністративного стягнення, передбаченого Кодексом України про адміністративні правопорушення [15, с. 12]. Визначення підстав адміністративної відповідальності є однією з основних матеріально-адміністративних гарантій законності притягнення громадян України до адміністративної відповідальності [16, с. 38].

З погляду етимології термін «підстава» означає причину, достатній привід, який виправдовує щонебудь. Саме в юридичному розумінні підстава означає правовий наслідок вчинення проступку, покладення на особу обов'язку відповідати за порушення правової заборони перед державою і понести за це передбачені законом санкції [17, с. 81].

В теорії адміністративного права немає чіткої позиції щодо визначення проблеми підстав адміні-

стративної відповідальності. Одні науковці стверджують, що під підставами адміністративної відповідальності слід розуміти наявність у діях особи складу правопорушення, інші під підставами вважають об'єктивно протиправне діяння, вчинення адміністративного проступку – суспільно-небезпечної, протиправної, винної дії або бездіяльності, що порушує адміністративний закон [18, с. 160].

Індивідуалізація адміністративної відповідальності повинна розглядатися, як один із основних принципів адміністративної відповідальності, що прямо впливає із закону, причому, як зазначалося, правильно говорити про індивідуалізацію саме відповідальності, а не покарання. Цей принцип означає, що при визначенні її форм, видів та розмірів повинні враховуватися всі фактори, що мають правове значення, які характеризують як сам проступок, так і особу правопорушника [19, с. 182].

Традиційно правову відповідальність пов'язують із застосуванням заходів державного примусу, розглядають її, як передбачену санкціями правових норм реакцію на правопорушення, як реалізацію, застосування і здійснення санкцій. Тим самим правопорушник «тримає відповідь» перед державою за неправомірну поведінку, вважає А.Т. Комзюк [20, с. 5].

На нашу думку, адміністративна відповідальність має подвійну природу – вона є різновидом адміністративного примусу та юридичної відповідальності. Таким чином, юридична відповідальність є однією з форм державного примусу, а тому завжди пов'язана з державно-владною діяльністю, з її державно-правовим волевиявленням, встановлюється чи санкціонується державою. Застосовувати відповідальність, тобто вимагати звіт у діях може лише уповноважений орган або особа, яким таке право надане законом. Підставою для юридичної відповідальності є правопорушення, тобто винне діяння, яке заборонене правом під загрозою застосування заходів примусу.

Отже, у сучасних умовах адміністративна відповідальність є інструментом, за допомогою якого здійснюється коригування поведінки окремих членів суспільства, з метою досягнення максимального рівня організації та впорядкованості відносин у суспільстві [21, с. 89].

Адміністративна відповідальність – це репресивний вид відповідальності, де покарання має характер особистого визнання кари, а вольовий вплив спрямовується на волю правопорушника з метою повного психічного переживання ним кари, стимулювання мотивів, що мають схилити до поведінки, котра узгоджується з правовими приписами. Вона полягає у застосуванні до порушників державними органами державно-примусових заходів, передбачених адміністративним правом, і настає за наявності фактичної підстави її застосування до правопорушника [22, с. 190].

Висновок. Отже, ми вважаємо, що адміністративна відповідальність, як один із видів юридичної відповідальності, є специфічним методом внутрішнього, державного примусового впливу на поведінку

окремих осіб, що вчинили правопорушення. Мета такого впливу – виховання громадян, формування в них звичок добровільного впевненого виконання вимог правових норм і правил, попередження вчинення адміністративних проступків та інших право-

порушень. Адміністративна відповідальність – це інститут адміністративного права, який охоплює відносини, що виникають з приводу вчинення правопорушення і застосування заходів виховного впливу та адміністративних стягнень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гришина Н.В. Основні напрями розвитку інституту адміністративної відповідальності // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. 2012. – Серія «Право». – Вип.11. – С. 139–144.
2. Щуковська Г.В. Деякі проблеми гарантій законності притягнення громадян України до адміністративної відповідальності // Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні: тези доповідей на Третій звітній всеукраїнській науковій конференції ад'юнктів, аспірантів та здобувачів. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2009. – С. 170–173.
3. Курінний Є.В. Адміністративна відповідальність, як владна форма реалізації об'єкта адміністративного права // Вісник Луганської академії внутрішніх справ імені 10-річчя незалежності України. – 2004. – № 1. – С. 205–212.
4. Гончарук С.Т. До питання про поняття та сутність адміністративної відповідальності // Проблеми систематизації законодавства України про адміністративні правопорушення: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Сімферополь, 7–8 грудня 2006 р.). – Сімферополь. – У 2-х ч. – Ч. 2. – С. 68–71.
5. Матіос А.В. Адміністративна відповідальність посадових осіб. – К.: Знання, 2007. – 223 с.
6. Адміністративне право України: Підручник / За заг. ред. проф. Ю.П. Битяка. –К.: Юрінком Інтер, 2006. – 543 с.
7. Мельников В.А. Административное право Российской Федерации (Общая часть): учеб. Пособие /В.А. Мельников. – Волгоград: Изд-во Волгоград. акад. МВД России, 2008. – 172 с.
8. Котюк В.О. Адміністративне законодавство // Закон і бізнес. – 1999. – № 17. – 14 с.
9. Адміністративне право України: підручник / за заг. ред. Т.О. Коломоєць – К.: Істина, 2008. – 219 с.
10. Адміністративне право України за ред. проф. Ю.П. Битяка – Харьков: Право, 2003. – 576 с.
11. Лук'янець Д.М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку. – К.: ІДП НАН України, 2001. – 220 с.
12. Бахрах Д.Н., Россинский Б.В., Стариков Ю.Н. Административное право: Учебник для вузов – 2-е изд., зим. и доп. – М.: Норма; 2006. – 800 с.
13. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посібник / В.К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 256 с.
14. Комісаров С. Система адміністративних санкцій за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху // Юридична Україна. – 2012. – № 1 (109). – С. 18–25.
15. Сучасна правова енциклопедія / [О.В. Зайчук, О.Л. Копиленко, Н.М.Оніщенко та ін.]; за заг.ред. О.В. Зайчука; Ін-т законодавства Верховної Ради України. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 384 с.
16. Ермоленко О.С. Стаття 163-3 КУпАП: підстави настання відповідальності // Фінансове право. – 2011. – № 2 (16). – С. 38–41.
17. Адміністративне право України: навч. посіб. // за заг. ред. Т.О. Коломоєць, Г.Ю. Гулевської. – К.: Істина, 2007. – 216 с.
18. Адміністративне право. Заг. частина: навч. посіб./ [С.М. Алфьоров, С.В. Ващенко, М.М. Долгополова, А.П. Купін]. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 216 с.
19. Мосьондз С.О. Особливості індивідуалізації адміністративної відповідальності в Україні // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 1. – С. 181–183.
20. Адміністративна відповідальність в Україні: навч. посібник // 2-е вид., виправл. і доп. / [за заг. ред. А.Т. Комзюка]. – Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2001. – 99 с.
21. Колпаков В.К. Кодекс України про адміністративні правопорушення: пошук нової парадигми // Право України. – 2004. – № 7. – С. 85–89.
22. Основи митної справи: Навч. посіб. / За ред. П.В. Пашка. – 2-ге вид. перероб. і доп. – К.: Т-во «Знання» КОО, 2002. – 318 с.